

Рысбаев С.К., Абдухамидова Б.А.

РИТОРИКАЛЫК КӨНҮГҮҮЛӨР ЖАНА АЛАР МЕНЕН ИШТӨӨ ЫКМАЛАРЫ

Рысбаев С.К., Абдухамидова Б.А.

РИТОРИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ И СПОСОБЫ РАБОТЫ С НИМИ

S.K. Rysbaev, B.A. Abdukhamidova

RHETORICAL EXERCISES AND WAYS TO WORK WITH THEM

В методической разработке «Риторические упражнения и приемы работы с ними» даны способы применения риторических упражнений развивающих и обогащающих речь учащихся и сборник текстов упражнений.

The methodological recommendations of the "Rhetorical exercises and techniques for working with them" are the ways of applying rhetorical exercises developing and enriching the speech of students and the textbook exercises.

Риторика – чечендик кепке, сөз өнөрүнө үйрөтүү сабагы катары, республикабыздын айрым мектептеринде, гимназия-лицейлеринде далайдан бери тандоо сабагы катары окутулуп келүүдө. Ошентсе да, эне тилибизде балдарды сөз өнөрүнө үйрөтүү боюнча типтүү программа ушу кезге чейин жарык көрүп, практикага киргизиле элек, мугалимдер үчүн методикалык курал, ал тургай, алгылыктуу макалалар да жазылып чыга элек. Демек, бул багытта аткарыла турган иштин чети оюлбаган бойдон турат.

Риторика предметин илимий жактан негиздеп, изилдөөлөдү жүргүзүү, окуу китептерин жазуу, хрестоматияларын түзүү, албетте, келечектин иши.

Элибиз сөз өнөрүнө эзелтеден жакын. Жан дүйнөнүн, сөздүн кудурет-күчүнөн жаралган улуу дастандар, «ойдун гүлү», «сөздүн ширеси» болгон түркүн макал-лакаптар, жорго сөздөр, чечендик ой толгоолор, баалар, сындар, баталар, түркүн накыл кептер түбөлүк түнөк тапкан элибиздин бүгүнкү жана эртеңки урпактары үчүн бул предмет абдан керек. Бүгүнкү жана эртеңки кыргыз баласы жеткинчек кезинен тарта, сөз өнөрүнүн башаты болгон фольклорубузга жакын болуп, тээ башатыбыздагы Асан кайгы, Жээренче чечен, Акыл Карачачтардын, кийинки Арстанбек, Молдо Кылыч, Калыгул олуялардын, кечээки Сарт аке, Кыдыр аке, Тилекмат аке, Көкөтөй чечендердин керемет сөздөрүн, жана да Жеңижок, Токтогул, Барпылардын куюлушкан ырларын, Райкан, Мидиндердин куйкумдуу сатираларын жөн гана адабий материал эмес, кыргыздын чечендигинин, улуу жана сырлуу өнөрүнүн керемет үлгүлөрү катары окуп-үйрөнүүгө мезгил жетти. Бул багытта Риторика боюнча орус тилинде окуу-усулдук адабияттарды чыгаруу өнөрүнөн үлгү алсак жакшы болмок.

Албетте, «көч жүрө-жүрө оңолот», азырынча, айрым усулдук ыкмаларды жайылтуу, өз тажрыйбабызды топтоо, илим-изилдөө иштерибизди жүргүзүү деңгээлинде айрым иштерди аткара бергенибиз оң.

Төмөндө мугалимдер үчүн күндөлүк иш-аракеттеринде, сабактарында колдонорлук айрым ыкмаларды, сөз өнөрүнө балдарды машыктырар көнүгүүлөрдүн түрлөрүн сунуш кылабыз.

Аларды – **риторикалык көнүгүүлөр** деп атап алганыбыз жөндүү деп ойлойбуз:

1. Риторикалык «блицвикторина»;
2. Риторикалык табышмактар;
3. Риторикалык батайтмалар;
4. Риторикалык жатжазуу;
5. Риторикалык баа берүү;
6. Риторикалык сын берүү;
7. Риторикалык ой толгоо;
8. Риторикалык калптар;
9. Риторикалык баталар;
10. Риторикалык акыйнек;
11. Риторикалык санак-ыр;
12. Риторикалык таймаш;
13. Риторикалык кече.

Макалада риторикалык мындай көнүгүүлөрдүн максаты, жүргүзүү ыкмалары тууралуу кыскача түшүнүктөр берилүү менен, ылайыгына жараша үлгүлөрү сунуш кылынды. Мындан сырткары, мугалим сөз өнөрүнүн деңгээлине, талант-шыгына карап, риторикалык маанайдагы баяндамаларды жана дилбаяндарды да жаздырса болот.

Эмесе, мына ушул көнүгүүлөгө кезеги менен орун берели.

1. Риторикалык «блицвикторина».

Максаты: Балдардын байкагычтыгын, ой жүгүртүүсүнүн ылдамдыгын, түшүнүгүн текшерүү жана бекемдөө, эне тилиндеги сөз сырын билүүсүн байкоо.

Викторинаны класста окуучуларды топ-топко бөлүп алып, өткөрсө болот.

Жүрүшү: а) *мугалим элдик макалдын биринчи жарымын айтат, окуучу болсо калган экинчи бөлүгүн жаңылбай, тез айтуусу талап кылынат.*

Мисалы:

- ... ойносоң күйөсүң, ... менен ойносоң чөгөсүң,
- ... уулу болуш урмаг, .. уулу болуш кымбат.
- мээнетиң ... болсо, татканың ... болот.
- ачуу – ... , акыл – ..., акылыңа ... кош.
- Мүйүзү бар туруп, ... эмес,
- Куйругу бар туруп, ... эмес,
- Чуудасы бар туруп, . эмес,
- Тоодо жүрүп, ... эмес. (топоз)

(колдонулуучу сөздөр: **уй, жылкы, төө, кийик**)

– Булар эмне -уулар:

көтөрсө – .уу,

ичсе – .уу,

кайнаса – .уу,

учса – .уу,

кыйкырса – .уу,

кирдесе – .уу.

(Ы.Кадыров)

(колдонулуучу тамгалар: **т,с,б,к,ч,ж**)

б) мында окуучуну жаңылтыш үчүн тез-тез, ойлонбостон жооп бере турган, турмуштук түрдүү көрүнүштөрдү камтыган суроолор камтылат:

Булар туурабы?

– кымыз эчкинин сүтүнөн жаралат,

– килем жүндөн токулат,

– жылан секирет,

– чегиртке сойлойт,

– бака чардайт,

– максым уюйт,

– айран ачийт...

– Сагызган шакылыктайт.

– А тоокчу?

– Булбул таңшыйт.

– А бүркүтчү?

– Кекилик кекиликтейт.

– Сүлөөсүнчү.

– Карышкыр улуйт.

– Түлкүчү?

– Шамал шуулдайт.

– Отчу?

2. Риторикалык табышмак айтышуу.

Максаты: Балдардын байкагычтыгын, тапкычтыгын, кыял жүгүртүүсүнүн өз алдынчалыгын текшерүү жана бекемдөө.

Жүрүшү: Мугалим окуучуларына ой жүгүртүп жооп берүү мүнөзүндөгү сөздүк, предметтик жана логикалык табышмактарды айтат. А окуучулар болсо, өз алдынчалуу жоопторун айтууга аракет кылат.

– бактын башында эмне бар? (б)

көлдүн ортосунда эмне бар? (ө)

жолдун аягында эмне бар? (л).

– кишиде экөө,

итте бирөө,

төөдө жок. (и)

– токою бар, бирок дарагы жок.

шаары бар, бирок эли жок.

окаены бар, бирок суусу жок.

(географиялык карта)

3. Риторикалык батайтмалар.

Максаты: Балдардын эне тилине жатыгуусун, сөз айкаштарын тез айтып, окшош тыбыштардан, муундардан түзүлгөн батайтмаларды жаңылбай шар айтуусун текшерүү жана ага көнүктүрүү, машыктыруу.

Жүрүшү:

– Сен мага эмнеге олураясың?

Олураярыңа олурай.

– Бул – кайсы арал?

Каргалы арал.

Камыш башын кайрып,

Карга уялар.

– Бир түп тыт,

Бир түп түрп.

Түрп тытты түртөт,

Тыт түрптү түртөт

– Картайган картаң жылкыны,

картайган киши кайтарабы?

– Кезек-кезек,

тезек терсек.

Керек дешет,

тезек кезек.

4. Риторикалык жатжазуу

Максаты: Чыгармачыл диктантын бул түрү сүйлөмдөрдөгү калтырылып кеткен сөздөрдү маанисине жараша ордун таап, ойду толуктоо, жалпы мазмунун түшүнүү, сүйлөм түзө алууга болгон машыгуусун текшерүү иш-аракетин бирдикте камтыйт.

Жүрүшү:

а) Чүкө жедирмей оюну

Эки бала койдун ... чүкөсүн алып, Ар ким өз чүкөсүн тааныйт. Алчы ... жейт, таа ... жейт. Ким көп чүкө ..., ошол утат.

б) **Катылган сөздү ордуна таап кой**

Сөздүн башы – ..., ... укпай, сөз баштабайт.

Жолдун башы – ..., ... баспай, жол башталбайт.

Суунун башы – ..., ... агып, ... суу агып, өзөнгө куят.

(таяныч сөздөр: кулак, булак, туяк, суу)

5. Риторикалык баа берүү

Максаты: Сөздү орду менен, элестүү, образдуу колдонуп, көркөм ой жүгүртүп сүйлөөгө, жаза билүүгө, байкагычтыкка, кыял чабыты кенен болуп, сөзүнүн байлыгына үйрөтүү.

Жүрүшү: Көнүгүүнүн бул түрүндө окуучулар мугалимдин элдик чечендик баа берүү үлгүлөрүнөн сунуш кылгандарын талдашат, ошол үлгүгө салып, адамга, окуяга, көрүнүшкө чечендик баа берүүгө мисалдарды түзүшөт.

Мисалы:

Кошой

Билбегенди билгизип,

Туйбаганды туйгузуп,

Тоодой болгон төрөңдү

Алтайдан тосуп алыптыр.

Өчкөн отун тамызып,

Өлгөн жанын тиргизип,

Үзүлгөнүн улаптыр,

Чачылганын жыйнаптыр.

(«Манастан»)

Сыргак

Атка жеңил, тайга чак,

Уйкусу жок, жолго сак.

Чыканактап калбаган,

Чырма этип, уйку албаган.

Кара болот кыргагы

Кан Манастын Сыргагы.

(«Манастан»)

Мындай тексттер менен иштеген учурда: колдонулган сөз каражаттары, каарманды сыпаттоодогу салыштыруулар, ички логикалык бүтүндүк да талданат, окуучулардын жекече баа берүү деңгээли байкалат.

6. Риторикалык сын берүү

Максаты: Адамдын, келбетин, сымбатын же жүргөн-турганын көркөм сөз менен электен өткөрүп портретин тартуунун, же жерди, анын касиетин артыкча баалап сын берүүнүн элдик үлгүлөрүн бадарга үйрөтүү.

Жүрүшү:

Элдик чыгармалардан, профессионал адабияттын үлгүлөрүнөн алынып, төмөндөгүлөр мугалим менен окуучулардын талдоосуна коюлат.

Айчүрөк

Шекерди көр, сөзүн көр,
Чолпонду көр, көзүн көр.
Кара жерге кар жааса,
Кардан аппак этин көр.
Кар үстүнө кан тамса,
Канды көр да, бетин көр.
Жибекти көр, чачын көр.

Мамбетаалы чечендин сыны үч уул

Бир уул бар атадан аша туулган, бирөө бар атага жете туулган, бирөө бар атадан кете туулган.

Атадан аша туулган уул – жалгыз эле ата-энесине жарыгы тийбей, Атажуртунун намысына жараган уул. Атага жете туулган уул – ата конушун ардактаган уул. Атадан кете туулган уул – жат элдин жорук-жосунун күткөн уул, ата-эненин шоруна бүткөн уул. Элинин намысына көлөкө түшүргөн уул. Мындайдын барынан жогу.

(М.Турсуналиевден)

Байкалып тургандай, тексттин тарбиялык мааниси да жогору. Ошондуктан, мугалим тексттин стилистикалык-маанилик гана жагын эмес, анын педагогикалык мааниси да сөзсүз көңүлдүн борборунда болушу шарт.

7. Риторикалык ой толгоо

Максаты: Ой толгоо аркылуу түрдүү көрүнүштүн сырын билип чечмелөөгө, оюнун, сөзүнүн бай болушуна кам көрүү, өстүрүү, машыктыруу.

Жүрүшү:

Элдик чыгармалардагы чечендик ой толгоо, ыр, жомоктордон алынган үзүндүлөр талданат, чечендик ой толгоонун табияты иликтенет.

Мисалы:

Асан кайгынын сөзү

Жылып басар буту жок,
Жылан байкуш кантти экен.
Куйругу жок, жалы жок
Кулан байкуш кантти экен.

Чымын чыкса, жаз болуп
Таздар байкуш кантти экен.
Жалаң аяк балапан
Каздар байкуш кантти экен...

Жаныбек хан менен Акыл Карачач

Жаныбек хан:

«Тулпарды уйга сатса не болот?
Туйгунду каргага сатса не болот?
Башы ачык адамды наадан кулга сатса не болот?»

Акыл Карачачтын жообу:

Жаныбек ханым, бузулду заңың.
Бул кандай жорук тынчыбаган жаның?
Тулпар тушунда, күлүк күнүндө.
Күч бербеген тулпардан – сүтүн берген уй артык,
Канаты жок туйгундан – канаттуу карга жакшы,
Жаш жыгач отундан – жаркырап күйгөн тезек жакшы.

Чабал аттан чарчабаган эшек жакшы.

(«Кыргыз эл жомокторунан»)

Үч нерсенин кадыры жок:

Ден соолуктун кадыры жок-
Ооруганда билерсин.
Жакын адамдын кадыры жок-
Айрылганда билерсин.
Убакыттын кадыры жок-
Өткөн кезде билерсин.

Мында да, жогорку тапшырмалардагы тексттер менен иштеген сыңары, Асан Кайгынын сөзүндөгү экологиялык проблемалар, Акыл Карачачтын жообундагы адеп-ахлактык маселелер жана кийинки ой-толгоодогу философиялык кыял чабыттары көңүлгө алынбай койбойт.

8. Риторикалык калптар

Максаты: Кыял чабыттарын өстүрүү, сөздү эптүү, орундуу колдонуп, жалганды элестүү, чындай айта билүү өнөрүнө үйрөнүү.

Жүрүшү: Элдик чыгармачылыктын бир жанры болгон калптар да сөз өнөрүнүн бир түрү, ошондуктан окуучуларды да мындай сөз өнөрүнө машыктыруу сабактагы негизги максат болуп саналат. Антсе да, төмөнтө берилген текст окуучулардын өз алдынча чыгармачылык мүмкүнчүлүгүн ачууга үйрөтүү үчүн үлгү катары пайдаланылат жана сабакта окуучулардын калптарды чыгармачылык менен өз алдынча ойлоп табууга болгон аракеттерин өстүрүү аракети көрүлөт.

Үлгү үчүн мисалдар:

1) Үч арык болуптур. Экөө кургак, бирөө суусу жок. үч арыкта үч балык бар экен: экөө өлүк, бирөөнүн жаны жок. Анда үч киши туруптур: экөө жылаңач, бирөөнүн кийими жок. Жылаңачтын этегине жаны жок балыкты салып берип келе жатсам, үч там туруптур: экөөнүн төбөсү жок, бирөө тешик. Ал үч тамга кирсем, үч казан туруптур: экөөнүн түбү тешик, бирөөнүн түбү жок экен. Түбү жок казанга жаны жок балыкты салып, от жакпай бышырып, жебей тойдум.

2) Бир адам бир ак бараң сатып алып,

Бир жайлоонун башына чыккан экен.
Бир топ чымын уктап жаткан экен,
Бириндетип жүрүп, бирин аткан экен.
Терисин сыйрып, эки өгүзгө арта салды,
Отуз сегиз өгүзгө этин артып, үйгө барды.

(«Балдар фольклору»
китебинен)

9. Риторикалык бата

Максаты: Элдик баталар жөнүндө маалымат берүү, улуулардан бата тилөөгө, берген батага көңүл коюп угуп, кабыл алууга үйрөтүү.

Жүрүшү:

Бул иш-аракет элдик баталар, бата берүүнүн шарты, себеби максаты, кандай түрлөрү бар экени жөнүндө билимин тереңдетүү жана алардын мыкты үлгүлөрү менен тааныштыруу.

Мисалы:

1. Балага берилген бата

Теңир жолу ыйык – деп,
Биз берели ак бата.
Жаш кошулуп жашыңа,
Баш кошулсун башыңа.
Ата жолун ардакта,
Энени мазарыңдай сана.
Атанын эмгегин,
Эненин мээнетин акта,
Оомийин.

2. Колго суу куйганда

Жүзүн суудай тунук болсун,
Нээтиң суудай таза болсун.
Өмүрүн суудай узун болсун,
Улуунун жашын берсин,
Жакшынын башын берсин.
Манастай билектүү бол,
Каныкейдей тилектүү бол.
Алманбеттей улуу бол,
Айчүрөктөй сулуу бол.
Шердей үндүү бол,
Оомийин.
Жолборстой сүрдүү бол.
Атаңдын ыйыктуусу бол,
Энеңдин сүйүктүүсү бол.
Калкыңа кадарың арткан,
Мартабасы бийик киши бол.
Оомийин.

3. Жолго чыкканда

Жолуң шыдыр болсун,
Жолдошуң кыдыр болсун.
Эч нерсе жолунду тоспосун,
Ийгилик дайым коштосун.
Аман-эсен кайтып кел,
Жакшылык ишти айтып кел.
Оомийин.

Мындай үлгүлөрдү окуп- тааныштыруу менен, мугалим мектеп окуучуларынын да элдик түрдүү кандай баталарды билерин сурап- иликтейт, үйдөн ата-энелеринен сурамжылап чогултуу тапшырмасын

берет, андан соң, келерки сабакта ар бир окуучу, жок дегенде, бирден –экиден элдик баталардан көркөм жатка айтууга машыктырат.

10. Риторикалык таймаш.

Максаты: Балдардын чечендик кепке машыгуусун текшерүү, түрдүү чөйрөдө, түрдүү кырдаалда активдүү кеп ишкердүүлүгүнө ээ болууга машыктыруу.

Жүрүшү: Буга чейинки чечендик кепке үйрөтүүчү бир катар иш-аракеттерди камтыган бул таймашта түрдүү риторикалык көнүгүүлөр камтылат. Таймаш бир класстын окуучуларын эки бөлүп өткөрүлсө болот.

Тапшырмалардын түрлөрү:

- 1) чечендик табышмак айтышуу;
- 3) чечендик бат айтмаларды айтышуу;
- 4) көрүнүшкө же адамга чечендик баа берүү;
- 5) көрүнүшкө же адамга чечендик сын берүү;
- 6) көрүнүшкө же окуяга карата чечендик ой толгоосун айтуу;
- 7) чечендик калп айтышуу;
- 8) чечендик бата айтуу, бата берүү үлгүсүн түзүү.

Мелдештин жыйынтыгында кимдин кеп ишкердүүлүгү күчтүү болсо, ошого «класстын чечени» деген наам ыйгарылат.

11. Риторикалык акыйнек.

Максаты: иштин бул түрүндө да окуучулар өзүлөрүнүн чечендик машыгуу, көнүгүүлөрүнүн деңгээлин түрдүү тематикада сынашат, бири-биринин сөзүнө жараша чечендик кеп ишкердигине ылайык логикасынын күчүн далилдешет.

Жүрүшү: Төмөндө риторикалык акыйнек айтышуунун болжолдуу бир үлгүсү сунуш кылынат. Үлгүгө байкоо салган адам макал-лакап, учкул сөздөрдү айтышуу менен, бири-бирине чечендик сын жана баа берүүнүн үлгүсүн түзүшөт, логикалык ой жүгүртүүсүн, фантазия чабыттарын, толерантуулугун көрсөтүшөт.

Акыйнек айтышууга эки бала чыгат. Алар кээде тематикага жараша да айтышса болот. Мисалы: бул ирет адеп, ыйман, ынтымак жөнүндөгү риторикалык акыйнектин үлгүсүн алалы:

1-бала: «Айтып кылгандын айыбы жок» – дейт,
Мен сизди акыйнекке чакырайын.

2-бала: «Саламдашпай сөз баштаба» – деген накыл кеп бар,

Адегенде саламдашканды унутпасаң болмок.

1-бала: «Адашкандын айыбы жок,

Кайтып үйүрүн тапкан соң»,

«Алдыңа келсе, атаңдын кунун кеч» –дейт.

Айып этпе, кечирип кой.

2-бала: «Акылы жок жигит – жүгөнү жок атка оашош»

1-бала: «Адам катасыз болбос, көл бакасыз болбос».

2-бала: «Аттын баары тулпар болбойт,

Куштун баары шумкар болбойт»

Эмне кыйынсынасың?

1-бала: «Сынчынын сыңар өтүгү – майрык»

Өзүңдү карачы.

2-бала: «Киши жаманы кирип чыканча билинет»,
Өз жаманы өлгөнчө билинбейт»

1-бала: «Жигит болсоң шок бол,
Шок болбосоң жок бол».

2-бала: «Сыйга – сый, сыр аякка – бал».

1-бала: «Эки шумкар талашса – бир кузгунга жем»
– дейт, кой, куру бекер айтышпай, ынтымакка келели.

2-бала: Туура айтасың, «Ырыс алды – ынтымак»
дейт элибиз.

(Экөө кол алышып, ынтымакка келишет).

Мындай «риторикалык акыйнектин» үлгүсүн пайдаланып, мугалим тарабынан окуучуларга атайын темаларда өз алдыларында акыйнек айтышуу тапшармалары берилет. Ал үчүн мугалимде элдик макал- лакаптардын, учкул сөздөрдүн жыйнагы болсо максатка ылайык келет.

12. Риторикалык ыр-санактар.

Максаты: Риторикалык тапшырмалардан айырмаланып, мында мелдешүү элементин сактап, жеңүүчүнү аныктоого риторикалык оюндар аркылуу жетишүү. Ыр-санак, чындыгында эле, рифлалуу, уйкаш, ыр түрүндө болушу шарт.

Оюнда окуучулар топ-топко бөлүнүүсү да, же жеке бегтешүүлөрү да ыктымал. Бул учурда, ким же кайсы топ мазмундуу, нукуралуу ыр-санактарын түзсө, ошол топ, же бала утушка ээ болот.

Жүрүшү: Мугалим риторикалык оюнду уюштурууда жана жеңүүчүнү (топту) аныктоодо катышуучулардын чечендик кебине, тапкырлыгына, кебинин тазалыгына, интонациясына, дикциясына жана мазмунуна көңүл бурарын алдын ала окуучуларга түшүндүрөт.

Жашынмак оюну

Жашынмак оюну башталды дейли. Бирок, балдардын эч кимиси көзүн жумгусу келбейт. Бул учурда онго чейин санаш (эсептеш) керектиги айтылат. Ким (же команда) тез ыр-санак түзүп, аны коюлган талапка ылайык шыр айта алса, жеңүүчү деп табылат.

Мисалы:

1-бала (же топ)

Эрте жазда короого

Атам экти помидор.

«Эр эмгегин жер жебейт»

Ишенбесең санап көр,

Аныгына көңүл бөл.

Бир, эки, үч,

Билектерде күч.

Төрт, беш, алты, жети,

Жашик толо түшүм кетти.

Сегиз, тогуз, он,

Болсун дайым жолуң оң,

Он бирден соң он эки-

Жалкоолугуң чоң чеки.

2-бала (же топ)

Бирим, эким,

Жер оодарып,

Эгин эгтим.

Үчүм, төртүм,

Кампа толо

Түшүм төктүм.

Бешим, алтым,

Ак эмгектен

Бакыт таптым.

Санак жетти,

Мына – жети.

Иштеп көнгүн,

Өсүп-өнгүн.

Риторикалык оюндарды өткөрүүдө калыстар тобун шайлап алуу керек, же жеңишти аныктоо үчүн баалар жазылган карточкаларды, же түстүү кагаздан жасалган карточкаларды пайдаланса болот. Жеңүүчүнү кол чабуулар менен («Кимге эң көп кол чабабыз?») да аныктаса болот.

14. Риторикалык кече.

Максаты: Кече окуучулардын чечендик кеп ишкердүүлүгүнүн деңгээлин мындан ары көтөрүү, кыргыздын жана дүйнөнүн башка элдеринин мыкты сөз чеберлери, алардын сөздөрү менен тааныштырып өркүндөтүү, чөйрөсүн, билимин кеңейтүү максатында өткөрүлөт.

Жүрүшү: Кечеге белгилүү сөз чеберлери, чечен айтышында жеңип жүргөндөр, акындар, артисттер, актерлор, жазуучулар чакырылат.

Белгилүү кыргыз сөз чеберлеринин, чечендердин сөздөрү, алардын кыргыз турмушундагы орду, ролу, сөздөрүнүн тарбиялык мааниси туурасында сөз болот:

– «Манас» эпосунан, кенже эпостордон үзүндүлөрдү, Манас, Семетей, Бакай, Каныкей, Айчүрөк, Кошой, Курманбек ж.б. элдик баатырлардын портреттерин көркөм жатка айтышат;

– Элдик макал-лакаптардан, учкул сөздөрдөн, накыл кептерден, элдик баталардан, элдик термелерден, санаттардан, насыят сөздөрдөн ж.б. чеберчилик менен айтып, талдашат, тарбиялык, дүйнө таанытуучулук маанисин чечмелешет;

– Легендарлык жана эл акындарынын, элдик чечендердин: Асан Кайгы, Жээренче Чечен, Акыл Карачач, Калыгул, Арстанбек, Молдо Кылыч, Нур-молдо, Жеңижок, Токтогул, Тоголок Молдо, Барпы ж.б. чыгармаларынан көркөм жатка айтуу;

– Кыргыз жана дүйнөлүк сөз чеберлеринин чыгармаларынан үзүндүлөрдү, монологдорду көркөм айтуу, ролдорду аткаруу;

– Окуучулардын өзүлөрүнүн жеке чыгармаларын көркөм окуу;

– Ролдорду аткаруу... ж.б.

Кеченин жыйынтыгы алып баруучу тарабынан чыгарылып, мыкты сөз чеберлери сыйланышат.